

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของตัวแบบตามเงื่อนไขแบบต่าง ๆ ที่มีต่อการต้านทานการเบี่ยงเบนของนักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยอาศัยแนวความคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura การวิจัยครั้งนี้เสนอรูปแบบการทดลองโดยการรวบรวมและดัดแปลงจากรูปแบบที่มีผู้ทำการศึกษาทดลองในต่างประเทศไว้ในอดีต เพื่อนำมาศึกษากับเด็กนักเรียน

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในตัวแปรตาม ช่วงเวลา (ตารางที่ 5) และตัวแปรตามเวลาที่จำแนกบัตร (ตารางที่ 7) พบว่า เด็กในเงื่อนไขการทดลองทั้ง 4 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขตัวแบบเบี่ยงเบน ตัวแบบต้านทานการเบี่ยงเบน ตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉยๆ และเงื่อนไขควบคุม ในช่วงเวลา เวลาที่จำแนกบัตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยไว้ 2 ประเด็น คือ

- 1) การเสนอสื่อการสอนประเภทโทรทัศน์ทำให้เด็กโล่งใจ เก็บใจ และคล้อยตามได้มาก
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับเด็กผู้ร่วมการทดลอง กล่าวคือ

จากผลการวิจัยครั้งนี้อาจสันนิษฐานได้ว่า เนื่องจากผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการทดลองให้แก่เด็กผู้ร่วมการทดลองว่า จะเป็นการนำสื่อการสอนชนิดใหม่มาฉายผ่านทางแถบบันทึกภาพให้เด็กดู ซึ่งรูปแบบการเสนอสื่อการสอนดังกล่าวเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับเด็ก อันเป็นผลดึงดูดใจให้เด็กโล่งใจและเก็บใจ รายละเอียดของการเล่นเกมจำแนกบัตรไว้ได้มาก เมื่อเด็กเข้ามาสู่สภาพการณ์ทดลองจริงซึ่งผู้วิจัยได้ย่ำว่า ผลการทดลองจะไม่มีผลกระทบในด้านการเรียนของเด็ก จึงทำให้เด็กไม่กังวลต่อผลกรรมที่จะได้รับ ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยได้มอบหมายงานให้เด็กนั่งจำแนกบัตรอยู่ในห้องตามลำพัง เด็กจึงมีการนำเอาข้อมูลที่เก็บเอาไว้แล้วออกมาใช้ปฏิบัติตามตัวแบบได้มาก ประเด็นที่สองซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กกลุ่มตัวอย่างไม่คุ้นเคยหรืออาจเกิดความเกรงกลัวผู้วิจัยซึ่งเป็นคนแปลกหน้าสำหรับเด็ก แม้ผู้วิจัยได้ทำความคุ้นเคยกับเด็กด้วยการทักทายและพูดคุยเป็นเวลาประมาณ 10 นาทีก่อนการทดลองจริงก็ตาม เด็กก็ยังรับรู้ภาพผู้วิจัยว่าเป็นบุคคลที่มีอำนาจเหนือตน (Authority Figure) ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยมอบหมายงานให้เด็กจำแนกบัตรและสั่งห้ามเล่นชุดรถแข่งบังคับมือ จึงทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะฟังคำสั่งอยู่มาก นอกจากนี้งานวิจัยของ Burton และคณะ (Burton and other 1966: 253-258) ซึ่งทำการ

ศึกษาว่า เพศของผู้วิจัยมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กในสภาพการณ์ด้านทานการ ยวนใจหรือไม่ พบว่าเด็กมีความคล้อยตามสูงต่อกฎระเบียบที่ผู้วิจัยตั้งไว้เมื่อ ผู้วิจัยเป็นเพศตรงข้ามกับผู้ร่วมการทดลอง จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงอาจ สันนิษฐานได้ว่าเด็กในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้อาจมีแนวโน้มที่จะเชื่อฟัง คำสั่งของผู้วิจัยมากขึ้น

แต่ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวในตัวแปรตามเวลาที่ เบี่ยงเบน (ตารางที่ 9) พบว่า เด็กในเงื่อนไขการทดลองทั้ง 4 เงื่อนไข ใช้เวลาที่เบี่ยงเบนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผู้วิจัยจึง อภิปรายสมมติฐานที่ตั้งไว้ตามตัวแปรตามเวลาที่เบี่ยงเบนดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 "เด็กในเงื่อนไขตัวแบบเบี่ยงเบน มีการต้านทานการเบี่ยง เบนน้อยกว่าเด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ"

ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Grusec และคณะ (1979: 233-240) ที่พบว่าเด็กในเงื่อนไขตัวแบบ เบี่ยงเบนใช้เวลาที่เบี่ยงเบน มากกว่าเด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความแตกต่างในการแสดงพฤติกรรมด้านทานการ เบี่ยงเบนในสองสภาพการณ์นี้สามารถอธิบายได้ว่า เด็กในเงื่อนไขตัวแบบ เบี่ยงเบนได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนคือ ไปเล่นซุ้รถแข่งบังคับมือ ซึ่งเป็นการเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนแล้วได้รับรางวัลทันที (Vicarious Reinforcement) ทำให้ผู้สังเกตสามารถเก็บจำข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมของตัวแบบนั้นได้ง่ายขึ้น และเมื่อเด็กมีโอกาสเลือกแสดงพฤติกรรม ก็มีแนวโน้มจะแสดงตามตัวแบบที่เบี่ยงเบนได้มาก ในขณะที่การสังเกตตัวแบบ นั่งอยู่กับที่เฉย ๆ ที่ไม่ได้รับผลกรรมใด ๆ เด็กจะมีแนวโน้มในการขาดความ ใส่ใจที่จะรับรู้ และเก็บจำพฤติกรรมของตัวแบบไว้ ความคาดหวังในผลกรรม ที่จะได้รับว่า หากพฤติกรรมแล้วจะได้รับความพึงพอใจจากผู้สังเกตคาดหวังจาก การเห็นตัวแบบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าตัวแบบเบี่ยงเบนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ของเด็กอย่างมาก เพราะตัวแบบประเภทนี้สามารถดึงดูดความสนใจของเด็ก ให้ใส่ใจ เก็บจำข้อมูลและปฏิบัติตามได้ง่าย ผลการวิจัยนี้อาจสามารถแผ่ขยาย ไปสู่การเลียนแบบพฤติกรรมเชิงลบของบุคคลในสังคมได้ด้วย

สมมติฐานข้อที่ 2 "เด็กในเงื่อนไขตัวแบบค่านานการเบี่ยงเบน มีการค่านานการเบี่ยงเบนมากกว่า เด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ"

ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เด็กในเงื่อนไขตัวแบบค่านานการเบี่ยงเบนมีการค่านานการเบี่ยงเบนไม่แตกต่างจากเด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาข้อมูลของเวลาที่เบี่ยงเบน และเวลาที่จำแนกบัตรของ เด็กในเงื่อนไขการทดลองทั้งสอง พบว่าเด็กในกลุ่มตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ ใช้เวลาที่เบี่ยงเบนน้อยที่สุด (39.93 วินาที) และในขณะที่เดียวกันก็ใช้เวลาจำแนกบัตรน้อยที่สุดด้วย (954.13 วินาที) (ดูข้อมูลในตารางที่ 11)

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ตั้งเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่าตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ เป็นตัวแบบที่ไม่ดึงดูดใจให้ผู้ร่วมการทดลองคล้อยตามคำสั่งของผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งห้ามเล่นของเล่นหรือคำสั่งให้ทำงาน ซึ่งต่างกับตัวแบบค่านานการเบี่ยงเบนที่ได้เห็นตัวแบบมีแรงจูงใจที่จะทำตามคำสั่งให้ทำงานคือจำแนกบัตรจนเสร็จและไม่ไปเล่นของเล่นที่ถูกห้าม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า แม้การวิจัยนี้จะไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ก็ช่วยอธิบายการเกิดการค่านานการเบี่ยงเบนได้ว่าเด็กมีการค่านานการเบี่ยงเบนเพิ่มขึ้น เพราะเลียนแบบตัวแบบค่านานการเบี่ยงเบนซึ่งนั่งจำแนกบัตร ไม่ใช่ค่านานการเบี่ยงเบน เพราะเลียนแบบพฤติกรรมการนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ ของตัวแบบ

สมมติฐานข้อที่ 3 "เด็กในเงื่อนไขตัวแบบเบี่ยงเบน มีการค่านานการเบี่ยงเบนน้อยกว่าเด็กในเงื่อนไขควบคุม"

ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้กล่าวคือ เด็กในเงื่อนไขตัวแบบเบี่ยงเบนใช้เวลาที่เบี่ยงเบนมากกว่า เด็กในเงื่อนไขควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเล็กน้อยเท่านั้น ($P < .10$) ผลการวิจัยนี้มีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ Fry (1975: 189-202) ที่ศึกษาแบบข้ามวัฒนธรรมในประเทศอินเดียโดยเปรียบเทียบผลในกลุ่มตัวอย่างเด็กอเมริกันที่พำนักในอินเดีย และกลุ่มเด็กอินเดีย พบว่าในกลุ่มตัวอย่างเด็กอินเดีย ตัวแบบเบี่ยงเบนมีผลให้เด็กค่านานการเบี่ยงเบน น้อยกว่าเด็กในเงื่อนไขควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .01$) เช่นกัน ทั้งนี้ Fry ได้ให้ข้อสังเกตว่า การที่ตัวแบบเบี่ยงเบนมีผลให้เด็กเพิ่มการเบี่ยงเบนขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมไม่มากนัก อาจเนื่องมาจากเด็กอินเดียถูกเลี้ยงดูให้เชื่อฟังผู้ใหญ่ และให้หลีกเลี่ยงการคบเพื่อนที่มีนิสัยเบี่ยงเบนจากกฎ

ระเบียบ ซึ่งประเด็นที่ Fry อธิบายดังกล่าว มีความสอดคล้องกับลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กของสังคมไทยที่สอนให้เด็กเคารพนับถือ และในหลายกรณีต้องเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า ดังนั้นเด็กจึงมีแนวโน้มเชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบนตามตัวแบบ

สมมติฐานข้อที่ 4 "เด็กในเงื่อนไขตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบน มีการด้านทานการเบี่ยงเบนมากกว่าเด็กในเงื่อนไขควบคุม"

ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เด็กในเงื่อนไขตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบนใช้เวลาที่เบี่ยงเบนไม่แตกต่างจากเด็กในเงื่อนไขควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลเชิงประจักษ์ 2 ประการที่ได้จากการบันทึกพฤติกรรมของเด็กผู้ร่วมการทดลอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างในเงื่อนไขตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบนทุกคนได้จำแนกบัตรจนแล้วเสร็จตามตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบน ซึ่งนั่งจำแนกบัตรจนแล้วเสร็จเช่นกัน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในเงื่อนไขการทดลองอื่น ๆ จำแนกบัตรไม่เสร็จทุกคน

นอกจากนี้จากข้อมูลเกี่ยวกับเวลาที่เบี่ยงเบนพบว่า กลุ่มด้านทานการเบี่ยงเบนใช้เวลาแตะ จับ หรือ เล่นของเล่นที่ถูกห้ามโดยเฉลี่ย 41.33 วินาที ในขณะที่กลุ่มควบคุมใช้เวลาแตะ จับ หรือ เล่นของเล่นที่ถูกห้ามโดยเฉลี่ย 207.27 วินาที

แม้ผลการวิจัยพบว่าเด็กในเงื่อนไขตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบนมีการด้านทานการเบี่ยงเบนไม่แตกต่างจากเด็กในเงื่อนไขควบคุม แต่คงจะไม่สามารถสรุปได้อย่างเด่นชัดว่าตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบนไม่มีผลให้เด็กเพิ่มการด้านทานการเบี่ยงเบนเลยเพราะเหตุผลจากข้อมูลเชิงประจักษ์ 2 ประการดังกล่าวข้างต้น

สมมติฐานข้อที่ 5 "เด็กในเงื่อนไขตัวแบบเบี่ยงเบน มีการด้านทานการเบี่ยงเบนน้อยกว่าเด็กในเงื่อนไขตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบน"

ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้กล่าวคือ เด็กในเงื่อนไขตัวแบบเบี่ยงเบน ใช้เวลาที่เบี่ยงเบนมากกว่าเด็กในเงื่อนไขตัวแบบด้านทานการเบี่ยงเบนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ซึ่งสามารถอภิปรายผลวิจัยดังนี้

ตัวแบบ เบียง เบนมีอิทธิพลทำให้ เด็กมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรม เบียง เบนตามตัวแบบ และการที่ตัวแบบด้านทานการ เบียง เบนก็มีอิทธิพลให้ เด็กมี แนวโน้มแสดงพฤติกรรมด้านทานการ เบียง เบนได้เช่นกัน

ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการกระทำตามตัวแบบมี 2 ประการ คือ ลักษณะของตัวแบบ และลักษณะของผู้สังเกต การวิจัยนี้ได้ใช้ตัวแบบซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนในวัยและเพศเดียวกันกับผู้สังเกต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวแบบที่สามารถดึงดูดใจให้ผู้สังเกตมีแนวโน้มกระทำตามตัวแบบได้มาก ส่วนในประเด็นของผู้สังเกตตามทฤษฎีนี้ กล่าวว่า ถ้าผู้สังเกตมีความพร้อม ทักษะและความสามารถในการสังเกตได้ดีแล้วย่อมส่งผลให้กระทำตามตัวแบบได้ดีนั้น อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของ เด็กผู้ร่วมการทดลองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้จากตัวแบบได้มาก อีกทั้งการจัดสภาพการณ์ในการทดลองทำให้เกิดการเอื้ออำนวยของสถานการณ์ให้เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมที่ได้เรียนรู้มา หรือมีความพร้อมในการแสดงออกในสิ่งซึ่งตนเองได้เรียนรู้จากตัวแบบในทันทีทันใด ไม่ว่าจะเป็นการทำพฤติกรรมการ เบียง เบน หรือด้านทานการ เบียง เบน จากเหตุผลดังกล่าวเหล่านี้จึงทำให้ผลการทดลองเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 6 "เด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ มีการด้านทานการ เบียง เบนมากกว่าเด็กในเงื่อนไขควบคุม"

ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ เด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ ใช้เวลาที่เบียง เบนไม่แตกต่างจากเด็กในเงื่อนไขควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ผลที่ได้จะไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด แต่ก็ได้ผลไปในทิศทางเดียวกันกับสมมติฐาน กล่าวคือ เด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ ใช้เวลาที่เบียง เบนน้อยกว่ากลุ่มควบคุม (ตั้งข้อมูลในตารางที่ 11)

โดยธรรมชาติเด็กเป็นวัยที่สนใจกิจกรรมการเล่นของเล่นมากกว่าวัยอื่น ๆ การได้ไปเล่นของเล่นย่อมทำให้เด็กเกิดความคาดหวังผลกรรมว่าเมื่อไปเล่นแล้วทำให้ได้รับความสนุกสนานและพึงพอใจ เนื่องจากเด็กในเงื่อนไขควบคุม สามารถที่จะคาดหวังผลกรรมดังกล่าวและแสดงออกตามธรรมชาติของตนเองได้มาก เพราะไม่มีตัวแบบที่ให้ข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่จะมาหันเหความคาดหวังหรือการแสดงออกโดยธรรมชาตินี้ได้ ในขณะที่เด็กในเงื่อนไขตัวแบบนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ ได้รับข้อมูลที่หันเหความคาดหวังหรือการแสดงออกโดยธรรมชาติดังกล่าวเนื่องจากเห็นเพื่อนนั่งอยู่กับที่เฉย ๆ โดยไม่เล่นของเล่นใน

เนื่องจากผลการวิจัยบางประเด็นไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจจะเกี่ยวเนื่องจาก

1. การวัดภาวะสันนิษฐาน
2. การกำหนดเวลาของการจัดสภาพการณ์ทดลอง
3. การเชื้อฟังผู้ใหญ่
 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประเด็นการวัดภาวะสันนิษฐาน

หัวใจสำคัญของการวิจัยนี้ก็คือ ผู้วิจัยสามารถจะวัดการต้านทานการเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งการวัดนี้มีขีดจำกัดอยู่มากเพราะการต้านทานการเบี่ยงเบนเป็นภาวะสันนิษฐาน (Construct) พฤติกรรมภายในชนิดหนึ่ง (ชัยพร วิชาวุธ 2522: 13-14) ซึ่งยากต่อการวัดด้วยวิธีการสังเกตโดยตรง ต้องอนุมานจากพฤติกรรมภายนอกที่กำหนดให้เป็นตัวแปรตามที่ยังชี้ภาวะสันนิษฐานนั้น ในการวิจัยนี้ได้นิยามเชิงปฏิบัติการ การต้านทานการเบี่ยงเบนว่า หมายถึง "การที่เด็กผู้ร่วมการทดลองนั่งจำแนกบัตรตามที่ได้รับมอบหมาย และไม่แตะจับ หรือ เล่นซุครถแข่งบังคับมือ ที่ผู้วิจัยสั่งห้ามเล่นไว้ก่อนออกจากห้องทดลอง ในระหว่างรอผู้วิจัยกลับเข้ามาในห้องทดลอง" และกำหนดตัวแปรตามยังชี้การต้านทานการเบี่ยงเบนด้วยจำนวนเวลา 3 ประเภท คือ ช่วงเวลาฯ เวลาที่จำแนกบัตร และเวลาที่เบี่ยงเบน อย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อความรู้ที่น่าสนใจ คือ ตัวแปรตามที่ใช้วัดภาวะสันนิษฐานการต้านทานการเบี่ยงเบน อาจมีคุณสมบัติไม่สอดคล้อง หรือไม่ไวพอที่ตอบคำถามหรือสรุปผลความมากน้อยของการเกิดการต้านทานการเบี่ยงเบน กล่าวคือ ตัวแปรตามเวลาที่จำแนกบัตร อาจเป็นตัวแปรตามที่ทำให้สามารถนิรนัยถึงการไม่ละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม (คำสั่งของผู้วิจัยที่สั่งห้ามผู้ร่วมการทดลองแตะ จับ หรือ เล่นซุครถแข่งบังคับมือ ในระหว่างที่ผู้วิจัยออกไปทำธุระนอกห้อง) และยังทำให้ตีความว่าเป็นการนิรนัยถึงการเชื่อฟังคำสั่งของผู้วิจัยที่มอบหมายให้จำแนกบัตรได้อีกด้วย (คำสั่งของผู้วิจัยที่สั่งให้เด็กผู้ร่วมการทดลองจำแนกบัตร ในระหว่างที่ผู้วิจัยออกไปทำธุระนอกห้อง) ในขณะที่ช่วง เวลาฯ และเวลาที่เบี่ยงเบน เป็นตัวแปรตามที่สามารถนิรนัยการละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้ามเพียงอย่างเดียว ดังนั้น เมื่อการนิรนัยจากตัวแปรทั้ง 3 มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกัน จึงทำให้ยากต่อการสรุปผลงานวิจัยว่า เด็กในเงื่อนไขการต้านทานการเบี่ยงเบนมากกว่าเด็กในเงื่อนไขบ้าง

ในทางกลับกัน ถ้าผู้วิจัยสามารถกำหนดตัวแปรตามต่างๆ ที่สามารถนิรนัยไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับการละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้ามเพียงเรื่องเดียว เช่น กำหนดตัวแปรตามที่สันนิษฐานการต้านทานการเบี่ยงเบนด้วยความถี่ที่เด็กผู้ร่วมการทดลองเล่นชู้ตว่แข่งบังคับมือแทนเวลาที่จำแนกบัตร ซึ่งอาจจะส่งผลให้การวัดตัวแปรตามมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับตัวแปรตามช่วงเวลา และเวลาที่เบี่ยงเบน และทำให้สรุปผลการเปรียบเทียบเด็กในเงื่อนไขทดลองต่าง ๆ ว่า มีการต้านทานการเบี่ยงเบนแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ประเด็นการกำหนดเวลาของการจัดสภาพการณ์ทดลอง

จากการทบทวนงานวิจัยของต่างประเทศที่ทํามาในอดีต ไม่มีงานวิจัยใดได้อธิบายเหตุผลการกำหนดช่วงเวลาของการทดลองเกี่ยวกับการต้านทานการเบี่ยงเบนไว้ว่า ช่วงเวลาการทดลองเท่าใดจึงจะเหมาะสมที่สุด แต่โดยส่วนใหญ่มักกำหนดไว้ประมาณ 10-15 นาที (Cheyne 1972; Wolf and Cheyne 1972) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาของการสังเกตพฤติกรรมในสถานการณ์ที่ยั่วให้กระทำพฤติกรรมที่ถูกห้ามและปลอดจากการรู้เห็น หรือถูกลงโทษโดยผู้อื่นไว้ประมาณ 45 นาที จากการศึกษาขั้นนำพบว่า เด็กใช้เวลากำแนกบัตรเสร็จสิ้นภายในเวลาประมาณ 20 นาที ซึ่งมีผลให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่ายังกำหนดเวลาของการทดลองไว้สั้นเพียงใด ยังจะมีโอกาสมากที่เด็กผู้ร่วมการทดลองจะละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม หรือไม่ละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม แต่จากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า เมื่อกำหนดเวลาทดลองไว้ 45 นาที กลับมีผลให้เด็กผู้ร่วมการทดลองส่วนใหญ่ใช้เวลาในการจำแนกบัตร และยังมีเวลาเหลือมากพอที่เด็กผู้ร่วมการทดลองจะใส่ใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย เช่น ตรวจสอบผลงานจำแนกบัตร ซึ่งอาจมีผลให้ลดความเข้มของสถานการณ์ที่ยั่วให้เด็กละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กใช้เวลามากในการกระทำพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเบี่ยงเบนหรือต้านทานการเบี่ยงเบน คือประมาณ 22 นาที ดังนั้นจะเหลือเวลาสำหรับกระทำพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนอยู่เพียงประมาณ 3 นาที ทั้งนี้ถ้าหากมีการกำหนดเวลาของการทดลองให้สั้นลงโดยให้ใกล้เคียงกับเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการจำแนกบัตร อาจจะมีผลให้เพิ่มความเข้มของสถานการณ์ที่ยั่วให้เด็กผู้ร่วมการทดลองมีโอกาสละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้ามได้มากขึ้น เพราะเป็นสถานการณ์ที่กดดันให้ผู้ร่วมการทดลองตัดสินใจแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ซึ่งจะเพิ่มประสิทธิภาพหรือความไวในการวัดการต้านทานการเบี่ยงเบนได้มากขึ้น (ดูรายละเอียดตารางที่ 11 เพื่อประกอบการอธิบาย)

ดังนั้นจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ทราบว่ายิ่งกำหนดเวลาในการทดลองให้นานขึ้นจะทำให้ไม่สามารถวัดการต้านทานการเบี่ยงเบนได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหากกำหนดเวลาของการทดลองให้สั้นลงโดยให้ใกล้เคียงกับเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการจำแนกบิตนี้อาจจะมีผลให้เพิ่มความเข้มของสถานการณ์ที่ยั่วให้เด็กผู้ร่วมการทดลองละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้ามได้มากขึ้น เพราะเป็นสถานการณ์ที่กดดันผู้ร่วมการทดลองให้ตัดสินใจแสดงพฤติกรรมผิดพฤติกรรมหนึ่ง ซึ่งจะเพิ่มประสิทธิภาพหรือความไวในการวัดการต้านทานการเบี่ยงเบนได้มาก

ประเด็นการเชื่อฟังผู้ใหญ่

จากตารางที่ 6,7,11 พบว่าเด็กในเงื่อนไขควบคุมซึ่งไม่เห็นตัวแบบใดๆเลยใช้เวลาที่จำแนกบิตไม่แตกต่างจากเด็กในเงื่อนไขอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ค่าเฉลี่ยของเวลาที่จำแนกบิตของเด็กในเงื่อนไขควบคุมก็ยังมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของเวลาที่จำแนกบิตของเด็กในเงื่อนไขการทดลองอื่นๆ อยู่ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าเด็กในเงื่อนไขควบคุมซึ่งไม่มีโอกาสได้เห็นตัวแบบใดๆ แสดงพฤติกรรมจำแนกบิตมากกว่ากลุ่มอื่นเพราะเด็กมีแนวโน้มเชื่อฟังคำสั่งของผู้วิจัยจึงทำให้พฤติกรรมอื่นๆ เกิดขึ้นได้น้อยกว่า แต่ในขณะที่เด็กในเงื่อนไขตัวแบบต้านทานการเบี่ยงเบนซึ่งมีโอกาสเห็นตัวแบบต้านทานและได้รับคำสั่งให้จำแนกบิตเช่นเดียวกับกลุ่มอื่นๆ กลับมีค่าเฉลี่ยของเวลาที่จำแนกบิตน้อยกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้จากตัวแบบที่จำแนกบิตและเชื่อฟังคำสั่งของผู้วิจัย ทำให้เด็กในกลุ่มนี้จำแนกบิตได้เร็วขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ค่าเฉลี่ยของเวลาที่จำแนกบิตของเด็กในเงื่อนไขตัวแบบต้านทานการเบี่ยงเบนน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของเวลาที่จำแนกบิตของเด็กในเงื่อนไขควบคุม

จากข้อมูลเชิงคุณภาพที่สัมภาษณ์เด็กผู้ร่วมการทดลอง หลังการทดลองใน 2 ประเด็นคือ

1) เขาได้ละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม (มาแตะ จับ หรือ เล่นชู้รดแข่งบั้งคัมมือหรือไม่

2) เหตุใดจึงไม่ละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม

พบว่าเด็กผู้ร่วมการทดลองทุกคนทั้งที่ละเมิดและไม่ละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้ามจะตอบคำถามดังกล่าวด้วยเหตุผล 2 ประการคือ

ก. เพราะผู้วิจัยสั่งห้าม เล่นชู้รดแข่งบั้งคัมมือ

ข. กลัวผู้วิจัยตำหนิ หรือค่า

ทั้งนี้แม่ก่อนการทดลองจริง ผู้วิจัยได้แนะนำให้เด็กผู้ร่วมการทดลอง
 เข้าใจว่า จะไม่ได้รับผลกรรมทั้งทางบวกและทางลบจากผู้วิจัยเลย อีกทั้งผู้
 วิจัยไม่มีโอกาสรู้เห็นพฤติกรรมของเด็กผู้ร่วมการทดลองระหว่างเวลาทดลองควย
 การที่เด็กอ้างเหตุผลดังกล่าว ทำให้ตีความได้ว่ากลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้
 มีพื้นฐานเชื่อฟังต่อคำสั่งห้ามของผู้ใหญ่อยู่มาก และเด็กอาจเชื่อมโยงสภาพ-
 การณ์ทดลองครั้งนี้กับประสบการณ์ในอดีตที่เด็กได้เรียนรู้มาว่า เมื่อใดที่เข
 ละเมิดพฤติกรรมที่ถูกห้าม หรือไม่เชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่ เด็กก็จะถูกผู้ใหญ่
 ทำโทษ และเขาควรกระทำเฉพาะพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่พึงพอใจเท่านั้น ข้อมูล
 จากการสัมภาษณ์เด็กภายหลังการทดลองชุดนี้ ทำให้ตั้งเป็นข้อสังเกตได้อีก
 ประการหนึ่งว่า เด็กได้รับการปลูกฝังจริยธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้
 จากประสบการณ์ตรงในอดีตที่ได้รับมาเป็นเวลานาน คือ การเชื่อฟังผู้ใหญ่
 และกลัวการถูกทำโทษเมื่อฝ่าฝืนคำสั่งของผู้ใหญ่ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว
 จึงทำให้เด็กมีแนวโน้มทำตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะที่พบเห็นได้ทั้
 ไปในสังคมไทย เข้าทำนองคาอุปมาอุปไมยที่ว่า "เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด"
 ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ผลกรรมดังกล่าวมีอิทธิพลมากกว่าการเรียนรู้จากตัว
 แบบเพื่อนในเงื่อนไขต่าง ๆ ของการทดลองนี้ จึงทำให้ผลการทดลองไม่
 สันนิษฐานสมมติฐานที่ตั้งไว้